Je inleven in een vertwijfelde ambtenaar

Theater zwengelt het gesprek over de energietransitie aan

Veel actuele thema's in het landelijk gebied – de energietransitie, stikstofcrisis, de overgang naar kringlooplandbouw – leiden tot flinke polarisatie. Terwijl juist het aangaan van de dialoog de zaken verder kan brengen, meent de Stichting IJsselhoeven. Die zet in samenwerking met Stichting Boerengroep en Inspringtheater 'theater op locatie' in om die dialoog op gang te brengen. Met succes.

Door **Miranda Koffijberg**

De spanning aan de boerenkeukentafel is te snijden. De boer, zijn vrouw Anneke en hun twee kinderen roeren stug zwijgend in hun theemokken. Het publiek houdt de adem in, want dit kan niet lang goed gaan. En inderdaad, als dochter het zwijgen verbreekt en haar vader toebijt dat hij het niet kan maken om grond van vier generaties boeren te verkopen voor een zonneakker, springt die als gestoken van zijn stoel. "Jij hebt makkelijk praten!", slingert hij naar haar hoofd, "Wat moet ik dan? Had ons dan opgevolgd!"

IN DE STOEL

Een paar minuten later zitten de boer en zijn vrouw op twee stoelen vlak voor het 30-koppige publiek dat de scène net bekeek. Tussen het echtpaar wordt een lege stoel gezet. "Wie komt hier even zitten en geeft de boer en zijn vrouw advies?", vraagt regisseur Suzanne Prak, die de scènes schreef voor de spelers van het Inspringtheater en IJsselhoeven. Wat te doen als je wilt stoppen met je bedrijf, geen opvolging hebt en als enige uitweg ziet om je land te verkopen voor een zonneveld of windturbine? Van de aanwezige boeren en niet-boeren nemen er enkelen spontaan plaats in de stoel. "Ik herken me in jullie situatie, maar je moet aanvaarden dat alles verandert, laat het los", klinkt het, en "Wij deden de boerderij over aan kinderen van anderen, omdat die van ons niet wilden, en dat bevalt prima, zij gaan er weer fris tegenaan. Misschien is dat ook wat voor jullie?"

DIALOOG OP GANG BRENGEN

'Inspringtheater' heet het wat de acteurs van de Boerengroep en IJsselhoeven doen. Ze zetten op locatie – hier op het erf van een melkveehouder op het Kampereiland – een theaterstuk in zes bedrijven neer waar het publiek niet alleen kijkt, maar actief meedoet. Dat wil zeggen: advies geeft, vragen beantwoordt, zich verplaatst in een speler, een gesprek voert met een buurman of -vrouw over een pasgezien tafereel. Niet voor de grap, maar met het serieuze doel de dialoog op gang te brengen over weerbarstige, actuele onderwerpen in het landelijk gebied. Zoals de energietransitie en de gewenste overgang naar kringlooplandbouw. Het zijn thema's waar zoveel verschillende meningen over bestaan, dat emoties bij alle betrokken partijen hoog op kunnen lopen, en het denken vastzet.
Theater, zo is de gedachte, kan helpen de dialoog op een positieve manier op gang te brengen. In het toneelstuk 'Kring Lopen' dat IJsselhoeven en de Boerengroep dit najaar op de planken zet, doen ze dat door te laten zien hoe elke betrokkene een weerbarstige kwestie beleeft: welke behoeften, wensen of zorgen drijven hem of haar? Zoals in scène 1: de vertwijfelde ambtenaar van de gemeente die inspraakavonden organiseert waar maar vier mensen op af komen, die van zijn bestuurders een doel moet halen, en ook niet meer weet hoe hij ooit aan draagvlak komt. Of – scène 3 – het echtpaar met een camping dat twee windmolens in de achtertuin krijgt omdat de buurman zijn land verpacht aan windmolenontwikkelaar Wind Source International. Wie wil er nog kamperen naast die molens, hoe verkopen ze ooit nog het huis? En het geluid schijnt te leiden tot hartklachten. Ziek zijn ze ervan.
Het publiek wordt gevraagd om ook deze spelers advies te geven. Dat komt er meteen: ambtenaar, vertel je inwoners vooral hoe belangrijk het is dat ze meedenken, huur iemand voor je in die goed is in het inspraakproces, werk samen met gebiedscoöperatie en met de dorpsraden. En er klinkt de vraag om reflectie op de scène: wat maakt het echtpaar zo boos, waar zouden ze mee geholpen zijn? Met begrip van anderen over hun zorgen, roept iemand uit het publiek. Met kunnen delen in de opbrengst van de windmolens, denkt een ander. Misschien wel, oppert iemand, met de wetenschap dat we de enorme hoogspanningsmasten in onze polder na enige tijd ook als 'gewoon' zijn gaan accepteren.

Een stuk als dit is eigenlijk pas effectief als het echt een rol kan hebben in het zoeken naar oplossingen.

Er klinkt de vraag om reflectie op de scène: wat maakt het echtpaar zo boos, waar zouden ze mee geholpen zijn?

STICHTING BOERENGROEP WAGENINGEN EN HET INSPRINGTHEATER

De Stichting Boerengroep is een Wageningse studentenvereniging (opgericht in 1971) met als doel de universiteit te verbinden met de realiteit en uitdagingen van boeren.
De Boerengroep organiseert lezingen, discussieavonden en excursies. Het Inspringtheater is onderdeel van de Boerengroep. Met dit theater worden actuele vraagstukken aan de kaak gesteld en de dialoog tussen mensen gestimuleerd.

AGENDEREN

Kring Lopen is al op meerdere locaties voor zo'n vierhonderd mensen gespeeld. Het stuk kwam tot stand op initiatief van Stichting IJsselhoeven die zich inzet voor het behoud van boerderijen en een leefbaar platteland. Projectleider en initiatiefnemer Gerard Hendrix ziet deze interactieve theatervorm als een prikkelende manier om het gesprek tussen partijen over actuele zaken op gang te brengen. Hij bood de voorstelling aan bij energiecoöperaties en landbouworganisaties in de IJsselvallei. "Een gebiedscoöperatie kan via deze vorm ook heel goed zaken ophalen voor hun agenda. Wat leeft er rond een thema, wat is belangrijk, waar kunnen we op inspelen?"
Zo doet het publiek na scène 4 – waarin een wetenschapper uitlegt waarom de energietransitie nodig is en laat zien dat we met elkaar langzaam maar zeker leren hoe we deze uitdaging ook positief kunnen oppakken – suggesties voor een aanpak die op meer draagvlak zou kunnen rekenen. Zoals: plaats een kleine windmolen bij elke boerderij, net als een succesvol initiatief in Groningen, en: zorg voor win-winsituaties zoals in gemeente Zalk waar alle inwoners profiteren van de zonnepanelen waar het dorpshuis mee is volgelegd.

"De ontwikkelingen op het platteland gaan zo snel. Het roept veel emoties op en het is goed om het daar op deze bijzondere manier eens met elkaar over te hebben."

Foto-impressie van deze voorstelling (p.22-25): Harry Geurts

VEEL EMOTIES

De Gebiedscoöperatie IJsseldelta, actief rond Zwolle, Kampen en omgeving, durfde het wel aan om haar leden en ook niet-leden uit te nodigen voor een zaterdagmiddag inspringtheater.

Bestuurslid André Klumpje heeft het thema 'duurzaamheid' in zijn portefeuille. Op dit moment, zegt hij, gaan de ontwikkelingen op het platteland zo snel, op veel fronten, en dat heeft grote invloed op ieders bestaan. "Het roept veel emoties op en het is goed om het daar op deze bijzondere manier eens met elkaar over te hebben. Ik zie vanmiddag dat de scènes dit onderlinge gesprek ook losmaken."

DAPPERE POGING

Bij de laatste scène (scène 6) lijkt het publiek steeds meer in de 'inspring'- vorm te komen. De regisseur nodigt iedereen uit om samen uit te beelden in welke situatie een jonge boer zich bevindt, die zijn vak door allerlei regels en veranderingen niet meer ziet zitten. Mensen nemen, letterlijk, een positie in van allerlei partijen om de boer heen, zoals de duwende media, de met de vinger wijzende milieubeweging, de melkfabriek die de boer uitkleedt, de consument die op afstand het prijskaartje van de melk bekijkt.
Het is ook precies deze laatste scène die laat zien hoe moeilijk het is om je andermans standpunten in te leven, het doel waarmee de voorstelling die middag van start ging. Vergeten lijkt de wanhopige ambtenaar uit scène 1, want de overheid wordt 'gewoon' weer in de positie met de rug naar de jonge boer gezet, en de consument is direct weer de calculerende burger. Hadden deze posities er ook zo uit gezien als we alle zorgen en behoeften en drijfveren van anderen echt hadden begrepen?
Naar elkaar luisteren, de dialoog aangaan over waar we met elkaar heen willen als samenleving, het is meer dan ooit dringend nodig, maar o zo moeilijk. Dit inspringtheater is een dappere poging om die dialoog wél aan te gaan met elkaar. Alleen daarom al verdient het een dikke pluim.

"HOE KRIJGEN WE HEN DIE ER NIET ZIJN WEL BETROKKEN?"

Gerard Hendrix van Stichting IJsselhoeven is initiatiefnemer en productieleider van de voorstelling Kring Lopen. Hij realiseert zich, na een aantal voorstellingen, dat de voorstelling Kring Lopen is neergezet in een context van een opgave die onder grote tijdsdruk staat. "Gemeenten hebben zich een enorme druk laten opleggen met de energietransitie. Er moet teveel te snel en niemand lijkt de regie te hebben. Het is ook onduidelijk wie er mee mag praten en wie niet. Als je het vergelijkt met de Reconstructie Landelijk Gebied eind jaren 90, ook een enorme operatie met ook allerlei sociaal-economische doelen, dan zie je dat dat proces twee à drie jaar duurde met heel veel overleg voordat het ergens uitkwam. Bij de energieopgave nu lijkt er geen tijd voor te zijn."

BELIEVERS EN ONTKENNERS

De ruim vierhonderd bezoekers van de voorstelling tot nu toe, ziet hij, zijn voor een deel de 'believers' in de energietransitie, voor een deel de ontkenners en de groep nieuwsgierigen. "Twee groepen zien we niet: zij die nog niet zover zijn om erover na te denken en ook de overheid niet. Die laatste was wel uitdrukkelijk uitgenodigd. Mijn grote vraag is natuurlijk, hoe krijgen we hen die er niet zijn wel betrokken? Ik denk eerlijk gezegd dat het grote publiek het voorlopig maar laat gebeuren." Een stuk als dit is eigenlijk pas effectief als het echt een rol kan hebben in het zoeken naar oplossingen, zegt Hendrix. "Maar ik denk dat er daarvoor al teveel gebeurt. Het laat wel de verschillende standpunten zien en de alternatieven. Voor mensen in het vak was het een feest van herkenning, anderen gaan beseffen dat er wel wat te gebeuren staat de komende tijd."